ԱՐՄԵՆԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԱՓԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րբլ. 50 կ. Թղթդրմ. Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, տարեկան բաժնորդագինն է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ։

Բաժնեգիրները կանխիկ կը վճարուին և տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը ղրկելու փոստի ծախքը։

Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)

Ձ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 41

1891 ՅՈՒՆՎԱՐ 17

ՅՈՒՆՎԱՐ 5 (Հ. Տ.)

ՁԱՒԱԹ

Կը հրատարակուի Դ. և Շբթ. օրեր

ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւններն։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրներն։ Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։ Յանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՅՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՑԸՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Շարունակութիւն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատիլ վարչական բարենորոգումներ մտցնելու Թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովրդի տեղական պէտքերին համեմատ։ Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատօրէն ինքզինք կառավարելու օրով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւնները որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին։

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իր նպատակ իրագործելու համար իր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ կաշխատի ներքին այժ գոյացնել Ազգին մէջ իր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը ջոջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին։

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիրը որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իրրեւ լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարբնակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ։*

Յանձն. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցիլ կամ թղթակցիլ ուզողներն պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

M. Portoukalian

(FRANCE) Marseille

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւնը կը նպատակէ Ամերիկա լրագրի հրատարակման։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ագդ. — Հաշտութիւն չի այլ գինադադար.—Նամակ Թիւրքիաէն (Վան).—Նամակ Յունաստանէն (Կայամաքին).—Նամակ Պարսկաստանէն (Ն. Ջուղա).—Պ.Մ. Ջերազ եւ հայերէնի դասախօսութիւն Բիւնկ'ս քօլէճին մէջ.— Հայենական խըմբիրն եւ ռուսական մամուլը.— Արաբ եւ քիւրդ հեծելազօրք.—Տիկին Պլշօքի դէպքը.—Էրզրումի անգլիական հիւպատոսին մահը.—Տեղական.—Արտասահմանի լուրեր.—Յանուցումներ։

Ա Զ Գ

Ծննդեան տօներին պատճառով Արմենիան չհրատարակուիր առաջիկայ չորեքշաբթի օր։ Յաջորդ թիւը կը հրատարակուի յունվար 12/24ի շաբաթ օրն։

ՀԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ՁԻ ԱՑԼ ՁԻՆԱԴԱԴԱՐ

Եւրոպական լրագիրներէն ամանք կը գրեն թէ Բ.Դրան և Հայոց Պատրիարքարանին միջեւ հաշտութիւն գոյացած է։ Եթէ Պատրիարքարան ասելով Աչքգեանը կուզեն հասկնալ, գուցէ այդ ճիշդ լինի. բայց եթէ պէտք է Հայ ազգը հասկնալ, սխալ է այդ. Հայ ժողովրդի ներկայ առեւտրի հանգամանութիւնը հաշտութիւն չընծանակեր, այլ առժամանակեայ զինադադար մ'է սա։

Ինչպէս կրնայ հաշտ ապրիլ Հայ ազգը թիւրք կառավարութեան հետ որ իւր բոլոր գործերով ցոյց կուտայ թէ իւր երեսին գոփոնի և այժմ յայտնի ծրագիրն է ճնշել ամեն կերպով և չնչել հայ ազգութիւնը Հայաստանի մէջ։ Միթէ՞ հարստահարութիւնների և վնասումներու տիմի տուող վարչական դրութիւնը բարեփոխուեցաւ Հայաստանի մէջ. միթէ՞ Հայերին հարստահարող նշանաւոր քիւրդ աւազակներն և պաշտօնատարներն պատժուեցան. միթէ՞ Հայաստանի մէջ փակուած դպրոցներն վերարացուեցան. միթէ՞ բանտերի մէջ չարչարանքի և ախտորանքի մատնուած անմեղ Հայերն կրցան վերադառնալ իրենց սիրելի ընտանիքի գիրկը. վերջապէս ինչ եղաւ Բ. Դրան կոչմէն. գոնէ մի ամենափոքր կարեւորութիւն արուեցա՞ւ արդարութեան և իրաւունքի ձայնին, Հայ ժողովուրդի սիրտը չհեղելու համար։ Ո՛չ բնաւ։ Ընդհակառակ, տակաւին կիմանանք ամեն օր և կը կարդանք լրագիրներին մէջ թէ բազմաթիւ Հայեր կը ձերբակալուին Կ. Պոլսի և Հայաստանի մէջ ամենաչնչին պատճառներով և թէեւ իրենց վրայ մի յանցանք չգտնուի ոչ ալ, իրենց համար վճռուած ամենաթեթեւ պատիժը կը լինի 5 տարի բանտարկութիւն։

Այս վիճակի մէջ ինչպէս կարելի է որ հաշտութիւն գոյացած լինի Սուլթանի կառավարութեան և Հայ ազգին միջեւ։

Թո՛ղ Սուլթանը և իր համախոհներ չիսարուին գոհունակութեան և չնորհակալութեան այն հանրագիրներէ որոց ստորագրած են Կ. Պոլսի և կամ Հայաստանի մէջ բնակող Հայեր. միթէ՞ ատոնք կրնային չստորագրել իրենց բերուած այդպիսի հանրագիրներուն, առանց բանտարկութեան վտանգն յանձն առնելու. երբ կը տեսնեն որ բոլորովին անմեղ մարդեր ի զուր կը բանտարկուին ամեն օր լրտեսներուն չնորհով, ինչպէս կրնան համարձակիլ մերժել ստորագրելու, առանց բանտ երթալն և իրենց բոլոր գործերուն կոտորուիլը աչք առնելու։ Միթէ՞ Ծակոր փաշան, Արթին փաշան, որոնք Հայ ազգի կողմէն գոհունակութիւն յայտնած են, կրնա՞ն Սուլթանի կառավարութենէն գանգատիլ երբ իրենք ալ Սուլթանի պաշտօնեաներն են. այսու հանդերձ ամենափոքր գատողութիւն ունեցողն ալ կը նայ խորհիլ թէ ո՞րչափ անկեղծ եղած կրնայ լինել, օրինակի համար, Տատեան Արթին փաշայի դրած ստորագրութիւնը, ինչ բանի համար չնորհակալութիւն և գոհունակութիւն պիտի յայտնէ Բ.Դրան Հայ ազգին հետաւնեցած վարմունքէն. միթէ՞ անոր համար որ իւր երկու եղբօրորդիները, Տատեան Վահրամ և Տրդատ պէյերն, բանտարկած են իրրեւ յեղափոխական գործին մասնակցողներ և այսչափ ժամանակէ ի վեր կը նեղացուցնեն ի զուր. եթէ Արթին փաշան չստորագրեր, պալատին և Բ.Դրան մէջ իր ունեցած նախանձորդները անշուշտ պիտի փութային օգուտ քաղել առիթէ և հետեւապէս նա ալ Սուլթանի հրամանաւ պաշտօնանկ պիտի լինէր և իր եղբօրորդիներուն պէս պիտի առաջնորդուէր բանտը իրրեւ յեղափոխականներին քաջալերող. ինչպէս որ անցած տարի ալ այդ նպատակով խոտ պարկութիւն նկր եղան իր տան մէջ։ Միթէ՞ կարելի է հաւատալ թէ ինքնայօժար և անկեղծ են գաւառներէն եկած գոհունակութեան և չնորհակալութեան հեռագիրներն որոնք վալիներն և միւթեսարրիֆներուն ճնշման տակ կը տեսան Կ. Պոլիս այս օրերս մինչդեռ այդ հանրագիրներուն ստորագրած են, օրինակ Վանէն, այնպիսի անձեր որոց կամ եղբայրներն կամ զաւակներն և կամ ազգականներն բանտի և կամ աքսորանքի մէջ կը հեծեն թշուառութեամբ և կամ հեռաւոր աշխարհներ փախստական եղած են։ Ինչ սրտով կրնան ատոնք գոհ և չնորհակալ լինել իրենց այդ վիճակէ. բայց ինչ անեն խեղճերն. կը մտածեն որ եթէ այդ ճնշման տակ գոհութիւն չյայտնեն, իրենք ալ պէտք է յանձն առնեն բանտարկութիւն կամ աքսորութիւն և իրենց ընտանիքի թշուառութիւնը աւելցունել։ Սակայն թո՛ղ միանգամ ազատութիւն տրուի այդ Հայերի, թո՛ղ Թիւրքիոյ դուրս մի ազատ տեղ գտնուին, այն ժամանակ Սուլթանն ու իր կառավարութեան պաշտպաններն պիտի կրնան իմանալ ճշմարտութեան ձայնը ատոնց բերնէն թէ այդ գոհ և երջանիկ համարուած Հայեր ինչպիսի ոսկալի գժոխային դրութեան մէջ կը գտնուին եղեր։ Ուրեմն Թիւրքիոյ Հայերի դրութեան մասին ճշմարտութիւնը անկեղծօրէն կարելի է իմանալ Թիւրքիոյ դուրս, արտասահմանի մէջ գտնուող Թիւրքիոյ Հայերի յայտարարութիւններէն, ազնուագոյն հրատարակութիւններէն և ոչ թէ Թիւրքիոյ մէջ բռնի և ճնշման տակ ստորագրուած գոհունակութեան հռետրագիրներէն։

Ահա անկեղծօրէն և ազատօրէն կը յայտարարենք որ այս դրութեան մէջ չէ կարելի բնաւ հաշտութիւն գոյացնել Հայ ազգին և Թիւրք կառավարութեան միջեւ, ինչ չոզոքորթական ճառեր ալ որ կարդացած լինի Աչքգեան պատրիարքը Սուլթանի գահին առջեւ։ Հաշտութեան միակ պայմանն է հալածանքը գադրեցունել Հայերին դէմ և բարենորոգումներ մտցնել Հայաստանի մէջ, եթէ Հայ ժողովուրդը հանդարտ հանդիսատես կը ձայ այժմ Կ. Պոլսի մէջ գաղծող նոր խաղերին, այդ չնչանակեր թէ ժողովուրդը հաշտուած է Բ. Դրան ճնշող քաղաքականութեան հետ այդ հանդարտութիւն առժամանակ

եայ է, հաշտութիւն չէ այլ դինադադար մ'է այդ որի տեւողութեան միջոցին ժողովուրդը կուզէ ամփոփուիլ իր մէջ և դիտել թէ Աշըգեան պատրիարքը ի՞նչ պիտի կրնայ անել իրեն տրուած գեղեցիկ լոսատւճներն իրակնացունելու համար, որ վատահացաւ նորէն ոտանձնել պատրիարքութեան պաշտօնը։ Բայց երբ այդ դինադադարի ժամանակը լեցուի, չատ հաւանական է որ ժողովուրդը նորէն երթէ ցոյց տալ Աշըգեանին և իր պաշտպաններին թէ չէ կարելի թեթեւութեամբ խոտոր մի ամրողջ ժողովրդի մահի և կեանքի խնդիրներին հետ. մանաւանդ որ կ. Պոլսի հայ ժողովուրդը այս անգամ բաւական փորձառութիւն ալ ունեցած կ'լինի, վերջին դէպքերին մէջ իրեն պատահած անպատեհութիւններէն զգուշանալու և ժողովրդի վեհապետական իրաւունքների մասին ունենդրութեան արժանի ազդու մի դաս տալու համար որոյ որ հարկ է։ Մ. փ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ

Վան, Նոյ. 29/11 դեկտ. 1890

Անցեալներ Հայոց Ազգէն Հայ մը տեսնելով որ Քիւրդ մ'իւր ամուսնոյ պատիւը ոտնատակ է բռնութեամբ, կըսպաննէ զայն. սակայն անմիջապէս քաղաքիս բանտը կը բերուի չդիտալով որ ութ երեք օրէն վերջ կը մեռնի. տեսնուած է որ մարմինը կապոյտ գծերով ծածկուած էր, որով կը յայտնուէր թէ գանակոծուած էր։ Թէեւ հիւպատոսներուն բողոքուեցաւ, բայց արդիւնք ոչինչ։

Խօշապի գիւղերէն միոյն մէջ կրտրիճ Հայ մը սպաննուեցաւ Քիւրդերէ իւր ջրաղացի գործը։

Մանուան գիւղի Հայոց և Սէյիթպէյ գիւղի Ասորիներու հօտերն ամբողջովին յափշտակեցին Քիւրդեր անդադար նալի կերպով։

Կուսակալիս ուղելով ցոյց տալ թէ կուզէ հանրային խաղաղութիւն պահպանել, սկսած է մեծ գիւղերու մէջ զօրքեր բնակեցունել, որք փոխանակ հարստահարութիւններու բառնալու, ձեռքի տակէ և նոյն իսկ բացարձակ կօրէն կը չատցունեն զանոնք։ Այս առթիւ Աբջակ, Խարակոնիս, Սևան, Ճանիկ և այլ մի քանի գիւղեր ըստիպուեցան զօրաց ծանր և անտանելի ներկայութիւնը քաշել։ Աբդեօք կարելի՞ է հաւատալ թէ այս զօրքեր պիտի պաշտպանեն Հայերն և հալածեն Քիւրդերն որք իրենց կրօնակից ներն են։

Աբճէլի գործը 15ի չափ Քիւրդեր յարձակած են հակերու կարաւանի մը վրայ. բայց բարեբաղդաբար կարճ Հայ ձիապաններ ցոյց տուած են նրանց թէ զինեալ Քիւրդին դինեալ Հայու դէմ եղնելը լիմարութիւն է։

Անցեալներ ձերբակալուեցաւ համբաւաւոր Թէմիւր գործ ցեղէն Հայտարպէյը, կուսակալին դէմ տրուած անեպատհ հեռագրի մ'առթիւ և այժմ խիստ հարցաքննութեան է ենթարկուած։

Վերջապէս մատնիչներու դէմ վրէժխնդրութեան միջոց սկսաւ ի գործ դրուիլ, գէթ նրանց թիւը պակասցնելու և ուրիշներ էլ ետ կեցունելու համար։ Տիգրան Ամիրճանեան և Նչան Թէրզիպաշեան երկու մատնիչները՝ որք հայերէն գրութիւններ էլ թարգմանելու պաշտօն ունէին, բռնելու փորձեր եղան, բայց գլխաւորները անվնաս կերպով վիրաւորելոյն միայն։ Այժմ քանի մ'անմեղներ ի բանտի են։ Ցիշեալ Նչանը պատրաստած էր Պօլիս մեկնիլ, իբր թէ ուելի մանրամասն գաղտնիքներ յայտնելու և մատնութիւններ անելու համար։

Պ. Պ. Բարութիւն Տ. Բարսեղեան և Բակոր Թամազդեան որք Աւօյի խնդրով գատապարտուած էին, լրացնելով ժամանակին արձակուեցան։

ՇԱՒԱՐՇԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Կալամաքին, 10/22 դեկտ. 90

Կարմիր ծովի պարանոցին վրայ բանող 5–600 Մշեցւոց ներկայ տխուր վիճակին անկարագրելի վերք մը կը բանայ ամէն տեսնողի սրտին վրայ։ Պարանոցի պեղումն խորունկցած հասած է մինչև ծովու մակերեւոյթը. վարը, երկու կողմէն, բան չի երեւիր բայց միայն երկինք. հեռուէրայր օդն ալ ատելաճանաչարի փոխուելով մեծ ջնաս և կրնաս կը պատճառէ գործաւորաց։ Այս պարանոց, որ առաջ բաւական մեծ լեռնէ մը ձեւացած էր, սկիզբէն մը. չեցիները ճղիքեցին և այժմ ալ Մշեցիներն են այդտեղի քրանաչան բանուորք որք մեր անգութ և սիրելի թուրք կառավարութեան դրած ու կրկնապատկած տուրք ու տալիքը հայթայթելու մտօք հոս ապատատած են, ուր անդորձութիւն, քաղց և մերկութիւն պաշարած են պիրենք. չնչին աւուրչէքով կաշխատին այդ խոր անդունդին մէջ ուր օդին սաքան ծանրութեան չդիմանալով չատերը կը մեռնին. ինչպէս որ այս մէկ ամսոյ մէջ 10 հոգի մեռան որանք տուն ու տեղի, հարսի ու տղի աչք էին և Թուրքին ըրած բռնութենէն և սպառնալիքներէն խմրմըխն հալածած, ցրուած ու վտարացած են։ Միթէ այսպէս դրուած էր հայ գիւղացու ճակատագիրն. այս ամենը տանելէ յետոյ, չը տեսնելով կրկին իրանց սիրելիք ու մերձաւորք, կը մեռնին օտարի գետներ ու փողոցներ։ Եւ այն որ գառնագոյնն է քան զամենն, գոքա իրենց մահուան աչխարհին մէջն ալ անբաղդ լինելով երբեմն, կըմեռնին, կը թաղուին առանց հայ քահանայի, առանց խնկի ու պատանքի։ Դեռ մօտերս մեռաւ ամենէն ողբալին, ամենէն հարուստ, հսկայ և հայրենասէր Մշեցի Գասպարը իր հասակի 20–22 ամաց, նոյն բաղդով, նոյն գձուձ վատքով. չկար, ւ՛չ եկեղեցի, ո՛չ քահանայ. երեք օր գետին մնաց. եւ որ մշտակից և յալտկից էի այդ կարուտը ունեցողներուն, չկանայինք գէթ յոն քահանայ մը գտնել և թաղել տալ այդ անտէրունչ մեռեալն. փնտռեցինք և հարիւ յոն քահանայ մը գտանք ի Կարնթոս և բերինք։ Դիշեր էր. թէեւ ժամանակն անյարմար, սակայն քահանան հրամայեց որ իսկոյն թաղուի, յայտնելով թէ ինք գործ ունի առաւօտուն. անճար հնազանդելու էինք հրամանին. անդին ալ երկինք արտաւժ, մութ ու խաւանձր ամպերով ծածկուած, անձրեւու կաթիլներ մեղմօրէն ի վար կը թափէին. սեւ գիշեր, սեւ սուգ պատեր էր մեր չուրջը։ Երբ քահանան մեր ձեռաւ գազաղին և սկսեց կատարել թաղման արարողութիւնը յոն լեզուաւ և յոն եկեղեցւոյ կարգադրութեամբ, դառնաչ գոչմամբ անքանքաչուլ ձայներ բարձրացան մեր մէջ զի կը տեսնէինք թէ քահանան ու մեռելը օտար էին իրարու, հողն օտար. ծ՛վ էր որ չէր լար։ Բայց միեւնոյն ժամանակ կը մխիթարէր զմեզ երբեմն երկինք. մտեցանք պերեզմանատան, յանկարծ ծակծկեցան ամպեր, դադրեցան, անձրեւու կաթիլներ դադրեցան աստղերն, ելաւ և լուսին իր կիսատ գլխով և իր փոքրիկ լոյսր սիրեց պերեզմանատան բակարածքը. կարծես խորհրդաւոր էր այս բան. արդէն լոյսով Մշեցւոց աչքերէն գրուած արցունքները միայն կը բաւէին թաչել դագաղն և գերեզմանոյն քարերը։ Քահանան կը չտապէր չատ հանիլ արարողութեան վերջին եղրը արագնեաւ դիշեր էր և ցուրտ. մեկ ժամէն աւարտեցաւ ամէն բան և քահանան մեկնեցաւ անտի։ Իսկ մեք, որ Գասպարի սրտակիցներն էինք, մեր համբոյրներ և վերջին բարեւներ տալով անոր, թողուցինք գայն մեր միւս Գասպարներուն գամբարանիկ չորքը, որ տակէ յառաջ իրենց տկլոր ճակատն հաց ճարելու համար հոս եկած և հոս մեռած էին։ Բանի որ Թուրքին երկաթէ ձեռքը ծանրացած կը մնայ մեր վրայ հարեւնիքին մէջ, այս են մեր կեանք և այսպիսի տեղ կը կարի մեր կենաց վերջին թելը, եթէ չդատնանք շուտով ի Հայաստան, եթէ չկարենք ու չկարուինք . . .

ՀՕՔԱԼ

ՆԱՄԱԿ ՊՈՒՐՆԱՍՏԱՆԷՆ

Նոր Ջուղա, Նոյ. 23/5 դեկտ. 90

Նոյեմբեր 1 թուաւ Ս. Էջմիածնի Սինոդի անդամ Գեր. Երեմիա եպիսկոպոսից մի հեռագիր հասաւ տեղս առաջնորդական փոխանորդի Տեղապահ Աբժ. Տ. Մարտիրոս Աւագ քահանային թէ Վեհ. Հայրապետ Ամենայն Հայոց գՄրժանապատիւ Եւսայի վարդապետն Աստուածատուրեան եպիսկոպոս Ձեռնադրելով Պարսկաստանի և Հնդկաստանի Հայոց Առաջնորդ Դշխանիկոց, որ անմիջապէս մեկնելով ուղեւորելոյ է ի Նոր Ջուղա։ Սոյն աւետաց հեռագրատր՝ ուրախութեան և գոհունակութեան առիթ եղեւ Նոր Ջուղայեցոց ազգայնոցս, որք երեք աժամայ հետէ սկսեցին կրօպաչէին մի նորընծաւր ազգասէր և գործունեայ Առաջնորդի և Հոգեւոր Հովուի։

Առաջնորդական Փոխանորդ Եր. Ժամանագաւոր Խաչատուր վարդապետն Կարապետեան որ տասնեւչորս ամսով յառաջ ուղեւորած էր ի Թէհրան, թէ Վեհ. Շահի Եւրոպայէն ողջամբ վերադարձն չնորհաւորելոյ ի դիմաց Պարսկահպատակ հայ ժողովրդեան և թէ՛ ազգապատկան ինչ ինչ գործոց մասին հոգալոյ համար, ի մեծ ասւոյս վերադարձաւ ի Ջուղա։ Նորին Արժանապատուութեան երկարատեւ հիւանդութիւնն թէեւ մասամբ փանաւթի էր եղած իր բարի նպատակին, սակայն ոչ բոլորովին։ Ըստ ինդրանաց նորա, Վեհ. Շահն բարեհաճած է 2300 դուանեայ հեղբռնական դպրոցի տարեւոր նպաստն հաստատուն հրովարտակաւ ապահովել որ եւ առաջած է։ Ի յիշեալ վարդապետէն «Հեղբռնական դպրոց»ին ընծայեալ Ջիգան գիրքի կոդմանէ թէեւ ինդիր առաջարկուած է կառավարութեան սպահս մի գինաւորութիւն խափանաւի, սակայն անպակ եղած է առայժմ։ Նորին Վեհ. հայտնէր Ակբքան թէ Առիժու և Արեգական չրքանչանաւ և թէ արքայական մեծադիր ընծայեալ պատկերաւն իր պատուած է զԱրժանապատիւ Ասպետ խաչատուր վարդապետն։

Բարեկրօն Տէր Մկրտիչ քահանան Պետրոսեան Ս. սրբ Մինաս եկեղեցւոյ, որ երեք տարի Բաստրմայ Հայոց Հոգեւոր Հովիւն էր, ի նոյեմբեր վերադարձաւ ատա։ Գոհ եմք մի քահրատեւ Հոգեւոր կոչմանն եկեղեցասէրը եռանդեամբ չանասած է յորդորել գքանի բարեպաշտ անձինս նաեւ յիշատակի սատնալոյ Ս. Մինաս եկեղեցւոյ համար. այն է երկու հատ արծաթեայ մեծ Աչեր, 1000 Պարսից դուանեայ արժանաւորութեամբ. մին ի նոր Ջուղայեցի Հնդկարնակ Պրն. Մինաս Պօղոսէն՝ յանուն Սրբոյն Մինասայ, և միւսն ի Տիկին Դօլվաթ Աբրահամեան գիւղացւոյ՝ յանուն Սրբոյ Հռիփսիմեայ Կուսի որոյ նչխարն կայ Ս Մինաս եկեղեցւոյ։ Մի ձեռք պեղնապոն դիպակ մեռաքանայ (Դամասկ) գործ պատարագչի, ի ժառանգաւորաց Պր. Յովհաննու Բարութիւնեան ի յիշատակ հօրն իւրեանց, մանաւանդ Գալփամ անուն սրբի գիւղացւոյն որ իւր ձեռագործ աշխատութենէն և օրագահիկ լուժանիքէն սրբի կնոջ նման մանր հանելով չեմեռանդաթեամբ, Աստուծոյ և Ս. եկեղեցւոյ էր նուիրած։

Նոյն իսկ կիրակի օր քարոզից պինդ մի անակնկալ և ախորժելի դէպք պատահեցաւ Ս. եկեղեցւոյ մէջ։ Տիկին Յանապի երէցկինն Սրժ. Տ. Մարտիրոս Աւագ քահանային կամուտածականն ախոռ յանկարծամահ եղաւ. թէեւ Տօքթ. Մ. Պատուրեան ներկայ գոլով անդ կաչառեցաւ, սակայն ընդունայն. սոյն պատահար ցաւալի տպաւորութիւն գործեց համայն ժողովրդականաց վերայ։ Հետեւեալ օր

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

բերդ Ֆրանց Ֆոլկեր մեզ

Մր. Ֆրանց եւ Հայերէն դասախօսութիւն տալու համար Ս. Ղազարի Մատենադարանի մէջ հրաւիրուած է մր. Ֆրանց Ֆոլկեր, որ Վենետիկի մէջ ծանօթ է Մխիթարեան Միաբանութեան հետ ունեցած իր սերտ յարաբերութեանց համար։ Ան Հայերէնի ուսուցում ստացած է Վենետիկի մէջ, Մխիթարեան Միաբանութեան հետ ունեցած իր սերտ յարաբերութեանց շնորհիւ։ Ան Հայերէնի ուսուցում ստացած է Վենետիկի մէջ, Մխիթարեան Միաբանութեան հետ ունեցած իր սերտ յարաբերութեանց շնորհիւ։

Մր. Ֆրանց Ֆոլկեր

է Տաճկաստանէն և Պօլիս հասած։ Արդ կը խնդրեմ հետեւեալ սույգ պատմութիւնն հրատարակել ցուցնելու համար ամենուն թէ ի՛նչքան սուտ հրատարակութիւններ կընէ Թիւրքական քծնող մամուլը եւրոպային իաբելու համար և որքա՛ն ցած ուվատոգի է այն կարնոյ Թղթակիցը որ կուզէ արդարացուցանել Թիւրքերն և Քիւրդեր։ Իրաւի այդպիսի Թղթակիցներ՝ վերջնոցս չափ մեղաւոր են մեր հարստահարութեանց մասին։ Ցիշեցէք անգղիացի տիկինը որ Տիկին Պիչօբ կը կոչուի, գրագիրուհի մ'է. պատ հանելով անգղիացի մեսիոնարներուն կայցելէ և կը պատմէ այնպես վտանգներ զորս անցուցած է ուցոյց կը տայ Քրդերէ առացած երեք վէրքերը։ Այս բան լսելով Թիւրքական մամուլը կը յուզուի Թէ մի՛ գուցէ իւր մամուլի հրատարակութիւնք սուտ ելնեն. անմիջապէս իւր երկու Թիկնապահներ անգլիական դեսպանատան միջնորդութեամբ այցելութեան կերթան Տիկին Պիչօբին իր պանդոկին մէջ. բայց սա խիստ պաղ ընդունելութիւն կընէ լիչեարնեբրուն, իմանալով իր մասին գրուած սխալ տեղեկութիւնները. և մինչ կուգին հաւատացնել զինք որ չտարածէ իւր գլխուն պատահածները, խոստանալով որ չարագործներն և սխալ տեղեկագրող պաշտօնեայք պիտի պատժուին, Տիկին Պիչօբ չհամոզուիր և կրսէ որ երբ Անգղիա երթամ, գոյց պիտի տամ Թէ լրագրոյց մէջ մեր կարդացած հարստահարութեան դէպքերը իրականէն խիստ նուազ են զի իր ճամրորդութեան մէջ ամենուրեք հարստահարութեան ականատես եղած է և իր ինչքերն ալ բոլոր կողոպտուած են։ Այս տիկինը քաջ գիրոյ մ'է և իւր ի ձեռն բրած ուղեւորութեանց պատմութիւններն հազարաւոր օրինակներով ծախուած ըսպառած են. Թերեւս մեր մասին էլ իւր գրելիքները կարենան զօրաւոր հերքումմ լինել Սըր Ուիլըմ Հուայթի և իւր ատոլակագելոց Թրքասէր վկայութեանց։

Էրզրումի անգլիական հիւպատոսի մահը

Կարինի անգլիական Ընդհ. հիւպատոս Պր. Քլիֆօրտ Լոյտ որ վերջերս իր կնոջ հետ կ. Պօլիս եկած էր անգլիական դեսպան Սըր Հուայթին տեղեկութիւններ տալու համար էրզրումի վերջին դէպքերին վրայ, հովկաւի ճանապարհով էրզրում վերադարձած միջոցին ցաւալի առած լինելով, Թոքախտէ մեռեր է էրզրումի մէջ, գեկտ. 26/7 յունվարին։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Մարսէյլի օսմանեան Ընդհ. հիւպատոս Վահ. Տիմիդրիուս Մավրոյէնի պէյին Օրիորդ Զօէ Վալէրիի հետ ամուսնութեան հարսնիքը պիտի լինի այս օրերս։ Երկուշաբթի օր կէսօրէն յետոյ ժամ 2½ին պատկի պատարագութիւնը պիտի կատարուի Յոյներէն և կեղեցին (Rue de la Grande-Armée23), ինչպէս յայտնի է, Մավրոյէնի պէյ Սուլթանի բժշկապետ Մավրոյէնի փոքրի որդին է և Ամերիկայի Միացեալ–Նահանգներուն օսմանեան դեսպանին եղբայրը։ Այս առթով մեր չնորհատուութիւնները հրապարակով կը յայտնենք վսեմ. Մավրոյէնի պէյին որով քաղաքավարական պարտք մը կատարած կը լինինք իբրեւ Թիւրքիահպատակ հրապարակագիր մը Մարսէյլի մէջ։

—Տեղական լրագրութիւնը իր կարեւոր ներկայացուցիչներէն երեք կորսնցուց այս չարիմտ մէջ, Le Sémaphore de Marseilleի տէր և խմբագրապետ Պր. Էմիլ Պարլաթիէ, նոյնին խմբագիրներէն Պր. Ասոլֆ Քարլը և Journal de Marseilleի հաւատարմատար Պր. Անտրէ Մօրօ մեռան իրարմէ մէկ մէկ օր յետոյ։ Մեծ բազմութիւն ներկայ էր իրենց Թաղման հանդէսներին և ատենախօսութիւններ եղան գերեզմանատան մէջ։

—Մարսէյլի յոյն գաղթականութեան գլխաւոր պարծանքներէ մին եղող մեծահարուստ Պրն. Բէրիքլէս Զարիֆին այս օրերը իւր ծագկահաս աղջկան Օրիորդ Օլկայի մահուանն առթով նշանակութեան արժանի առատաձեռնութիւններ տուաւ տեղիս բարեգործական հաստատութիւններին այնպէս որ տեղական լրագիրներն նորէն առիթ ունեցան մեծ գովեստներ կարդալու այդ յունադի բարեգործին համար որի առատաձեռնութիւններն այլ և այլ առիթներով կը վայելէ միշտ Մարսէյլ քաղաքը։

— Յատուկ յրտերին պատճառով Թշուառութիւնների Թիւր աւելցած է քաղաքիս մէջ։ Աչխատանքը բնականապէս դժուարացած է և խեղճերը առանց ուտեստի ձեռքով մէկտեղ ցրտի ստստկութեան ալ պէտք է դիմանան։ Ուստի տեղական լրագիրներին մէջ այս օրերս յաճախ կը կարդանք ոչ միայն անօթութենէ մեռնողների, որ ուրիշ անգամներ ալ քիչ չէը պատահեր, այլ և ցրտահար մեռնողների անուններ։ Եւրոպաի քաղաքներին մէջ ծայրագոյն հարստութեան հետ մէկտեղ ծայրագոյն Թշուառութիւններ ալ կը տեսնուին։ Իրաւ է Թէ պաքատներին օգնելու համար բարեգործական հաստատութիւններ կան. կայ «Հացի պատառն» անուանուած հաստատութիւնը (Oeuvre de la Bouchée de Pain, Prolongement du Boulevard de la Corderie, 4) ուր չքաւորները կրնան օրը երկու անգամ երթալ մի միայն հաց ուտել առանց կերակուրի (հացէն սեւէ կտոր իրենց հետ չտանելու պայմանով) և պարզ ջուր խըմել. կայ «Մարդասիրական Հիւրանոց» հաստատութիւնը (Oeuvre Hospitalière Humanitaire, Rue des Phocéens, 13) ուր առանց կրօնի և ազգի խտրութեան կընդունուին և կը պատսպարուին այն չքաւորները որոնք առանց բնակարանի ձնալով սեղ մը չունին գիշերն անցուցանելու. բայց այդ և այդպիսի բոլոր հաստատութիւնները որ կան Մարսէյլի մէջ, ինչպես կրնան մրցիլ մի այսպիսի բազմամարդ քաղաքի մէջ (415,106 բնակիչ ունի 1886ի մարդահամարին համեմատ) առողջ իշխատասութիւններին դէմ. Ուստի լրագիրները կչեմ կանեն հարստահարների առատաձեռնութեանը։ Ամեն տարի այս եղանակին մէջ կը սկսին տուիլ նաեւ պարահանդէսներ և այլ այդպիսի հանդէսներ, չքաւորներին օգնելու նպատակով։ Պր. Զարիֆի իւր վտանգաւոր աղջկան յիշատակին համար 20,000 ֆրանգ ղրկեց քաղաքային հիւանդանոցների վարչութեան, քաղաքիս Բարեգործական դիւանին (Bureau de Bienfaisance) իմացուց որ վաղը, կիրակի օր, իր կողմէ պէտք է ուտելիք տուի բոլոր աղքատներին որոց կօգնէ դիւանը, 2000 ֆրանգ ղրկած է «Մարդասիրական Հիւրանոց»ին, 2000 ֆրանգ «Պուչէ սը Բէն»ին, 5000 ֆրանգ Քաղաքապետութեան ղրկած է աղքատներին բաժնելու համար և այլն և այլն։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Կ.Պոլսէն յունվար 13ին կը հեռագրեն հետեւեալը. «Ափրիկեան Տրիպոլիի ժողովուրդը գանգատած լինելով Բ. Դրան Թէ իրենց ընդհանուր կառավարիչ չատ կը հարստահարէ զիրենք, Բ. Դուռը մի յանձնաժողով կազմեց որ երթայ նոյն իսկ տեղին վրայ մի քննութիւն կատարէ։ Յանձնաժողովը այսօր մտանաւ չոգենաւով ճանրայ կելնէ Տրիպոլիս երթալու համար։ Յանձնաժողովին մէջ կը գտնուին նաեւ սպայակոյտի անդամներէն մի քանի սպայներ։ Դիւանագիտական շրջանակներին մէջ կը կարծուի Թէ այդ սպայների ղրկուելուն պատճառ եղած են այն լուրեր որոնք պարբերապես կը տարածուին Թէ այս ինչ կամ այն ինչ տերութիւն պիտի գրաւէ Տրիպոլիսը։»

—Թահիրէէն կը հեռագրեն որ Խըտիվը յունվար 15ին իւր մայրաքաղաքէն ճանրայ ելեր է մի պտոյտ անելու համար։ Կը կարծուի Թէ իւր քննական ճանրորդութիւն կը չարունակէ մինչեւ Վատի Հալֆա։

—Ֆրանսական Հանրապետութեան Նախագահ Պր. Քարնօ հինգշաբթի երեկոյ մի չքեղ ճաշկերոյթ տուաւ Մօնթէնեկրոյի (Գարատաղ) Նիքիթա իշխանին որ փարիզ կը գտնուի այժմ։

— Ալմանիայի ընկերվարականները հինգ շաբաթի մէջ 80,000 մարք նպաստ ղրկեցին Համպուրկի գործադուլ անող բանւորներին։

— Վիէննայէն կը հեռագրեն Լոնտոնի «Թայմզ»ին Թէ պատերազմական գաղտնի մի դաշնակցութիւն կընքուած է Օեթրիայի և Մօնթէնեկրոյի միջեւ, Ռուսիայի Թելադրութեամբը։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ը

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐՆ

ԵՒ

ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ

ԳՐՔԻ Մ. Ա.

Թիւրքիայի Հայերին և իրենց դրացի Թիւրքերի, Քիւրդերի, Չէրքէզներու, Աւսորիներու, Եզիտիներու, Դրուզ–պաշներու և այլ ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրական տեղեկութիւններ տրուած են այս տետրակի մէջ։ Թիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգէ բնակիչներու Թուին մէկ բազդատական ցուցակը կցուած է տետրակին վերջը։ Դինն է 50 սանթիմ, փոստի ծախքը Ամերիկայի իրմէ բացարձակապէս վճարուելով։ (Պարսկաստանի Հայերին համար 35 սանթիմ)։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՑ ԳԻՒՂԱՋՆՈՒՀԻ ՄԸ (սպառած)։
Բ. ՀԱՑ ԳԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՑԷԼԻ »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՏԱՄԲԱՊԵՏԱՑ (Պուլղար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր արած չանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է։) (1 ֆր. 10 սանթիմ.) 1 ֆր. 50 սանթիմ.
Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(Հայատանցիներուն պանդխտութեան պատճառ հետեւանքներուն մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացնէ վիպական կերպով։) Գինն (90 սանթիմ.) 1 ֆրանգ 20 սանթիմ.
Զ. ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենից առարտեղուց. (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ բնաիր ոտանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են)։ 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ. հատը (5 սանթիմ.) 10 սանթիմ.
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԻՆԸՐԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած).

ՏԵՒԸՐՔ ՄՕՐՈՒ ԵՒ ԸՆԿ. ՍԵՂԱՆԱՒՈՐՔ

426 ՄԻՆ, փիգինք փողոցի անկիւնը ՈՒՍՓՐՐ (Worcester Mass. U. S. America)

Սոյն դրամատան պիտոյ Հայեր՝ Ն. Պօլսոյ և Քարբերդի մէջ անպ պիտական և գաղթական ոսկիով վճարելի փոխանակագիր կրնան ստանալ յոյժ շահաւոր պայմաններով։

Փորձեցէք և գոհ պիտի ըլլաք։

ՍՓԱՒՐ ՔԼՕՓԻՆԿ ԸՆԿ.
385 Մէյն փողոց, Ուսսըը Մասս. (Worcester Mass.)

Սոյն հանդերձատան պիտոյ Հայերը պիտի գտնեն աժան հագուստներ ամեն տեսակ և չափի իրիկուններն հայերէն խօսող մը կը պահուի յատկապէս Հայոց համար։ 6

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանցի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi, Allées de Meilhan, 44.